FORTEPIANO SADOLARIDA ULG‘AYAYOTGAN ISTE’DOD AZIZAXON RO‘ZIYEVANING IJODIY YO‘LI

Tojiboyev Sardor O‘ktam o‘g‘li

Madaniyatshunoslik va nomoddiy madaniy meros

ilmiy-tadqiqot instituti ilmiy xodimi

O‘zbekistonda yoshlarning musiqa va san’at bilan shug‘ullanishi uchun imkoniyatlarni kengaytirish muhim vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Musiqa maktablarida bolalarga cholg‘u chalish, qo‘shiq kuylash va o‘z qobiliyatini sinab ko‘rish imkoniyati yaratiladi. Konsertlar, ko‘rik-tanlovlar va ijodiy uchrashuvlar esa o‘quvchiga olgan bilimini sahnada namoyon etish uchun xizmat qiladi. 2022-yil 2-fevraldagi PQ-112-son qarorda ham madaniyat va san’atni rivojlantirish, yoshlar ishtirokidagi tanlovlarni tashkil etishga oid vazifalar belgilangan. Bunday ishlarning natijasini, eng avvalo, musiqa bilan jiddiy shug‘ullanayotgan yoshlarning izlanishlarida ko‘rish mumkin.



Toshkentlik yosh pianinochi Azizaxon Ro‘ziyeva ana shunday o‘quvchilardan biridir. U 2011-yilda tug‘ilgan. 2018-yildan buyon R. Glier nomidagi Respublika ixtisoslashtirilgan musiqa maktabida maxsus fortepiano yo‘nalishi bo‘yicha tahsil olmoqda. Uning ustozi Gulidjaxon Xasanova. Azizaxonning shu kungacha bosib o‘tgan yo‘lida maktabdagi saboqlar, tinimsiz mashg‘ulotlar, konsertlar va tanlovlar muhim o‘rin tutadi. Hali yosh bo‘lishiga qaramay, u sahnaga chiqish mas’uliyati va ijrochilik mehnati nimaligini amalda his etib kelmoqda.

Bolalikda boshlangan bunday mashg‘ulotlar bir necha yil davomida asta-sekin o‘z samarasini ko‘rsatadi. Dastlab o‘quvchi klavishlar bilan tanishadi, bir qo‘lda oddiy kuy chaladi, so‘ng ikki qo‘lni birlashtirishga o‘tadi. Keyinchalik barmoqlar harakati erkinlashib, eshitish va musiqiy xotira ham rivojlanadi. Har bir bosqichda yangidan-yangi talablar paydo bo‘ladi. Bir paytlar murakkab ko‘ringan vazifa vaqt o‘tishi bilan odatiy ishga aylanadi. Musiqa maktabida yillar davomida tahsil olayotgan Azizaxonning bugungi ijro dasturiiga qaraganda ham bunday izchil o‘sishning ahamiyati ko‘zga tashlanadi.



Sinfda o‘rganilgan asar har gal bir xil yangramaydi. Bugun o‘quvchi ohangning bir nozik tomonini sezsa, ertaga uning boshqa jihatini topadi. Shu sabab fortepiano mashg‘ulotlari faqat notani yodlash bilan cheklanmaydi. Ular tinglashni, o‘z xatosini anglashni, bir xil qiyinchilik ustida qayta-qayta ishlashni ham o‘rgatadi. Pianinochining sabri va o‘ziga talabchanligi aynan shunday jarayonda shakllanadi. Bu fazilatlar sahnadan tashqarida ham kerak: maqsadni oldindan belgilash va unga erishish uchun vaqtdan unumli foydalanish san’at ta’limining muhim saboqlaridandir.

Fortepiano tashqaridan qaraganda oddiy ko‘rinadi: klavish bosiladi va tovush yangraydi. Aslida esa bir asarni chiroyli ijro etish katta tayyorgarlik talab qiladi. Pianinochi bir vaqtning o‘zida ikki qo‘l harakatini muvofiqlashtiradi, kuy bilan jo‘r ovozlarni ajratadi, ritmni saqlaydi va asarning kayfiyatini tinglovchiga yetkazishga intiladi. Ba’zan eng sokin kuy ham oson bo‘lmaydi. Uni tabiiy, ravon va ta’sirli yangratish uchun tovush ustida uzoq

ishlash kerak. Shuning uchun fortepiano ta’limida sabr, diqqat va muntazam mashq alohida ahamiyat kasb etadi.

Fortepiano ijrochilig‘i tarixida tanilgan pianinochi va pedagog Iosif Gofman texnik mashqlar bilan musiqaning badiiy mazmunini anglash birga rivojlanishi kerakligini ta’kidlagan. Uning fikricha, ijrochining qo‘l harakatlari ustidagi mehnati faqat tez va aniq chalishga emas, asarning go‘zalligini tinglovchiga yetkazishga ham xizmat qilishi lozim. Bu yondashuv ayniqsa murakkab asarlarni o‘zlashtirayotgan yosh pianinochilar uchun muhim: puxta texnika musiqaning mazmunini ochishga yordam bergandagina ijro yanada ta’sirli bo‘ladi.



Azizaxon o‘qiyotgan ixtisoslashtirilgan maktabda bu jarayon ustoz rahbarligida kechadi. O‘qituvchi yangi asar tanlashda o‘quvchining tayyorgarligini hisobga oladi, qiyin joylarni bosqichma-bosqich o‘rgatadi, ijrodagi ohang va mazmunni tushunishga ko‘maklashadi. O‘quvchi esa har kuni shu bilimlarni mustahkamlaydi. Ustoz-shogird hamkorligining qadrli tomoni shundaki, u faqat biror tanlovga tayyorgarlik bilan tugamaydi. Har bir o‘rganilgan asar, har bir sahna chiqishi o‘quvchining keyingi qadamiga tayanch bo‘ladi. Azizaxonning ijro dasturii uning oldiga katta ijrochilik vazifalari qo‘yilayotganidan darak beradi. U xorij kompozitorlari Iogann Sebastyan Bax, Volfgang Amadey Motsart, Lyudvig van Betxoven, Frans Shubert, Frederik Shopen, Robert Shuman, Ferens List, Sergey Raxmaninov, Moris Ravel, Bela Bartok, Sergey Prokofyev, Dmitriy Shostakovich

kabilarning turli janrdagi asarlarini, o‘zbek kompozitorlaridan esa Georgiy Mushel, Rustam Abdullayev, Dilorom Saidaminova, Feliks Yanov-Yanovskiy, Dmitriy Yanov-Yanovskiy, Boris Giyenko, Mustafo Bafoyev, Avaz Mansurov, Dilorom Omonullayeva, Manas Leviyev, Ikrom Akbarov kabilarni asarlari ijro dasturidan joy olgan. Bu nomlarni birlashtiradigan jihat ularning musiqasini o‘zlashtirish uchun pianinochidan katta mehnat va diqqat talab etilishidir. Shu bilan birga, ularning har biri ijrochiga o‘zgacha musiqiy olamni ochadi. Turli uslubdagi asarlar bilan shug‘ullanish yosh pianinochining eshitish tajribasini boyitadi, musiqaga bir necha tomondan qarashga o‘rgatadi.

Shopenning etyudlari fortepiano olamida alohida o‘rin tutadi. Etyud dastlab ijro texnikasini o‘stirishga yordam beradigan mashq sifatida shakllangan. Shopen esa bu janrda texnik murakkablikni go‘zal musiqiy fikr bilan uyg‘unlashtirgan. Uning etyudlarini chalishda barmoqlarning chaqqonligi bilan birga kuyga sezgir munosabat, ravonlik va tovushni boshqara olish ham zarur. Yosh ijrochi bunday asarlarni o‘rganar ekan, faqat klavishlarni tez bosishga emas, musiqaning ma’nosini yetkazishga ham intiladi. Rahmaninov musiqasi boshqa bir dunyo. Uning fortepiano asarlarida kuchli va hayajonli ohanglar, keng qulochli kuylar, ba’zan esa muloyim va o‘ychan lavhalar uchraydi. Pianinochi bu musiqani ijro etishda katta jarang bilan nozik tovushning farqini his qilishi kerak. Ba’zi o‘rinlarda bitta kuy butun asar davomida yetakchi bo‘lib boradi, boshqa o‘rinlarda esa bir-biriga qo‘shilgan ko‘plab tovushlar umumiy kayfiyatni yaratadi. Bu holat o‘quvchining nafaqat qo‘l harakatini, balki musiqiy tasavvurini ham boyitadi.

Georgiy Mushel asarlarining ijro dasturidan o‘rin olishi esa alohida e’tiborga loyiq. O‘zbekistonda yashab ijod qilgan bu kompozitor fortepiano musiqasida milliy ohanglardan ham foydalangan. Uning asarlari orqali yosh pianinochi o‘zbek musiqa madaniyati bilan Yevropa fortepiano an’analari bir asarda qanday uchrashishi mumkinligini his etadi. Mushel ijodiga murojaat qilish o‘zbek kompozitorlarining boy merosini yaqindan tanishga, uni sahnada yangratishga xizmat qiladi. Jahon va milliy musiqaning birgalikda o‘rganilishi ijrochi dunyoqarashini kengaytiradi. Turli kompozitorlarning musiqasini o‘rganish o‘quvchida musiqiy didni ham shakllantiradi. Bir asarda nafis va ravon kuy ustun bo‘lsa, boshqasida keskin ritm yoki jo‘shqin ohang muhim bo‘lishi mumkin. Pianinochi har bir

asarga bir xil usul bilan yondasha olmaydi. U musiqa xarakterini anglab, tovushni shunga qarab boshqarishga intiladi. Masalan, mayin kuyda juda kuchli bosilgan klavish musiqaning kayfiyatini o‘zgartirib yuborishi mumkin. Jo‘shqin lavhada esa haddan tashqari ehtiyotkor ijro asarning ta’sirini susaytiradi. Shunday oddiy, ammo muhim farqlarni his qilish vaqt va mashq talab qiladi. Musiqa o‘quvchiga atrofdagi dunyoni ham boshqacha tinglash imkonini beradi. Inson nutqida savol, hayrat, quvonch yoki sog‘inch qanday turli ohanglarda ifodalansa, musiqada ham shunga o‘xshash kayfiyatlar bor. Fortepianoda ularni so‘zsiz yetkazish kerak. Shopenning nozik kechinmalari, Rahmaninovning keng ohanglari va Mushel musiqasining milliy tuslari ustida ishlash o‘quvchining ana shu ifoda vositalarini topishiga yordam beradi. Azizaxon singari yosh pianinochilar uchun ijro dasturining xilma-xilligi shu jihatdan ham qimmatlidir: har bir yangi asar musiqani his qilishning yangi yo‘lini ochadi.

Musiqa maktabidagi mehnatning ko‘zga ko‘rinadigan bir tomoni sahnadagi chiqishlar. O‘quvchi sinfda o‘zlashtirgan asarini tinglovchilar oldida chalganda, unga boshqacha mas’uliyat bilan qaraydi. Har bir chiqish hayajonni yengish, asarni oxirigacha yaxlit yetkazish va o‘ziga ishonchni oshirish uchun tajriba bo‘ladi. Azizaxon ham maktab tadbirlarida, turli tanlovlarda, shuningdek televideniye va radio orqali taqdim etilgan konsert dasturlarida ishtirok etib kelgan. Bunday tajribalar yosh pianinochining ijodiy yo‘lini mazmunli qiladi.

Uning tanlovlardagi yutuqlari 2023-yildan boshlab ayniqsa e’tiborlidir. Shu yili Toshkentda o‘tkazilgan “Biz baxtli bolamiz” xalqaro tanlovida Gran-pri bilan taqdirlangan. Birlashgan Arab Amirliklarining Dubay shahrida tashkil etilgan “Jumeirah Sounds” VII xalqaro yosh ijrochilar tanlovida esa birinchi o‘rinni egallagan. O‘z yurtidan tashqaridagi tanlovda qatnashish o‘smir musiqachi uchun alohida sinovdir. Yangi sahna, notanish tinglovchilar va turli ijro maktablari vakillari bilan bir maydonda bo‘lish musiqaga bo‘lgan munosabatni yanada jiddiylashtiradi.

2024-yilda Azizaxon Toshkentda o‘tgan “Grand Music Competition” xalqaro tanlovida birinchi o‘rinni qo‘lga kiritdi. Keyingi yili “Ohanglar jilosi” respublika yosh ijrochilar tanlovida diplom bilan taqdirlandi. 2025-yilgi “Biz baxtli bolamiz” xalqaro

tanlovida yana birinchi o‘ringa sazovor bo‘ldi. Bu natijalar bir martalik muvaffaqiyat bilan cheklanmagan, turli yillarda davom etgan sahna faoliyatini aks ettiradi. Har bir mukofot ortida tanlangan asar ustidagi mehnat, ko‘p bora takrorlangan mashqlar va ustozning kundalik ko‘magi bor.

2026-yil ham yosh pianinochi uchun sermahsul bo‘ldi. Xivada o‘tkazilgan “Khiva art fest-2026” xalqaro yosh ijrochilar tanlovida u Gran-pri sovrinini qo‘lga kiritdi. Toshkentdagi “Oltin sadolar” xalqaro tanlovida ikkinchi o‘ringa sazovor bo‘ldi. Shuningdek, “Iste’dodlar xaritasi” respublika tanlovining tuman bosqichida g‘olib bo‘lib, shahar bosqichiga yo‘llanma oldi. Ushbu tanlovlar orqali Azizaxon turli auditoriyalar oldida chiqish tajribasini orttirib bormoqda.

Tanlovlar haqida gap ketganda, sahna ortidagi tayyorgarlik ham yoddan chiqmasligi kerak. Dastur tuzish, asarni vaqtida puxta o‘rganish, chiqish tartibiga ko‘nikish va hayajonni boshqarish bularning barchasi yosh ijrochidan mas’uliyat talab etadi. Ba’zan sahnadagi bir necha daqiqalik ijro ortida haftalab, hatto oylab davom etgan mehnat turadi. Shuning uchun ijodiy yutuqni faqat diplom yoki sovrin bilan o‘lchash yetarli emas. Uning qadrini o‘quvchining avvalgi tajribasi va yangi marralarga intilishi bilan birgalikda ko‘rish muhim. Tanlovdagi o‘rinlar muhim, ammo musiqa san’atida ulardan ham kengroq maqsad bor. Pianinochi sahnaga ko‘tarilganda tinglovchi undan faqat texnik aniqlikni emas, asarning ruhini his qilishni ham kutadi. Bunga erishish uchun vaqt kerak. O‘quvchi har yangi asar bilan yangi savollarga duch keladi: kuy qayerda eng kuchli yangrashi lozim, qaysi ohangga ko‘proq e’tibor berish kerak, asarning sokin va jo‘shqin qismlari bir-biriga qanday ulanadi? Ana shu savollarga izlanib javob topish ijrochini asta-sekin yetuklikka olib boradi.

Azizaxonning yutuqlariga nazar tashlaganda ustozning o‘rni yana bir bor yaqqol ko‘rinadi. Gulidjaxon Xasanova sinfida olingan saboqlar, musiqa maktabi muhiti va muntazam sahna amaliyoti yosh ijrochining kamolotida muhim tayanchdir. Musiqa ta’limining eng yaxshi natijasi ham shunda: bola o‘zi sevgan san’atga tobora chuqurroq kirib boradi, maqsad qo‘yishni va shu maqsad uchun ishlashni o‘rganadi. Yillar davomida o‘rganilgan asarlar va orttirilgan sahna tajribasi uning keyingi bosqichdagi izlanishlari uchun zamin yaratadi.

O‘zbekiston fortepiano ijrochilig‘i maktabi o‘z tarixi davomida xalqaro musiqa maydonida e’tirof qozongan bir qator san’atkorlarni tarbiyalab yetishtirgan. Bugun Behzod Abduraimovning dunyoning nufuzli konsert zallaridagi chiqishlari, Eldar Nebolsinning Yevropadagi ijrochilik va pedagogik faoliyati, Ulug‘bek Palvanovning xalqaro sahnalardagi muvaffaqiyatlari milliy fortepiano maktabimiz salohiyatini namoyon etmoqda. Bunday ijodiy yutuqlar yosh musiqichilar uchun nafaqat ilhom manbai, balki tinimsiz mehnat va izchil ta’lim orqali erishish mumkin bo‘lgan yuksak marralarning yorqin namunasidir. Ana shunday ijrochilik an’analari muhitida kamol topayotgan Azizaxon Ro‘ziyevaning bugungi izlanishlari va muvaffaqiyatlari ham uning kelajakdagi ijodiy taraqqiyoti uchun muhim asos bo‘lib xizmat qilmoqda.

Azizaxon “Zulfiya” nomidagi Davlat mukofotiga nomzod sifatida tavsiya etgan. Bu tashabbus uning shu vaqtgacha ko‘rsatgan mehnati va ijodiy faolligiga berilgan e’tibor sifatida qaralishi mumkin. Shu bilan birga, yosh musiqachining oldida hali katta yo‘l bor. Musiqa san’atida har bir yangi asar, har bir yangi ustoz sabog‘i va har bir konsert kelgusi kamolot sari qadamdir. Azizaxonning bugungi faoliyati aynan ana shunday davomli izlanishlar manzarasini ko‘rsatadi.

Azizaxon Ro‘ziyevaning ijodiy yo‘li iste’dod bilan mehnat doimo yonma-yon yurishini eslatadi. Shopen, Rahmaninov va Mushel asarlari uning ijro dasturiiga rang-baranglik olib kirayotgan bo‘lsa, xalqaro va respublika tanlovlari sahna tajribasini boyitmoqda. Maktabdagi ta’lim va ustoz rahbarligi esa bu jarayonning asosiy tayanchlaridan biridir. Yosh pianinochining erishgan yutuqlari e’tiborga molik, eng qiziqarli sahifalar esa hali oldinda: har yangi ijro bilan uning musiqiy dunyosi yanada kengayib boradi.